

Tromsø kommune
Postboks 6900
9299 TROMSØ
Norway

Sámediggi
Árvovárgeaidnu 50
9730 Kárášjohka

ÁŠŠEMEANNUDEADDJI /SAKSBEHANDLER	MIN ČUJ./VÁR REF.	DIN ČUJ./DERES REF.	BEAIVI/DATO
Stine B. Sveen, +47 78 47 40 89 stine.sveen@samediggi.no	17/5356 - 10 Almmut go válddát oktavuodá/Oppgis ved henvendelse		22.12.2017

telefonnumma: +47 78 47 40 00
www.samediggi.no
samediggi@samediggi.no

Ápningstíðir:
Mandag - Frídag
08.00-15.30

Uttalelse vedrørende planprogram for detaljreguleringsplan - Finnheia Alpinlandsby - Tromsø kommune

Planprogrammet har vært på offentlig ettersyn i tidsrommet 11.10-08.12.2017. Sametinget ble kjent med saken på planforum 09.11.2017. Vi mottok saksdokumentene pr. e-post 29.11.2017, etter at vi hadde henvendt oss til saksbehandler i kommunen og etterlyst saken. Sametinget har fått utvidet høringsfrist til 22.12.2017.

Vi uttaler oss her samlet i forhold til samiske kulturminner og kulturmiljø samt reindrift.

Planområdet for Finnheia Alpinlandsby er i dag regulert gjennom reguleringsplan for Finnheia. Planen ble stadfestet av Miljøverndepartementet i 1988. Det forelå innsigelser til planforslaget i forhold til samiske kulturminner, reindrift og landbruk, og meklingen hadde ikke ført fram. Departementet konkluderte med at saken hadde «interessekonflikter av betydelig omfang». Under henvisning til øvrig samfunnsinteresse (reiseliv) valgte man likevel å stadfeste planen, forutsatt at det under «den videre bearbeiding og gjennomføring av planen skjer slike tillempinger at ulemper som følger av planen, blir redusert mest mulig» (brev fra Miljøverndepartementet til Fylkesmannen i Troms av 02.02.1988).

I reguleringsbestemmelsene for Finnheiaplanen er det under byggeområdene fastsatt at det før utbygging skal utarbeides bebyggelsesplaner (pkt. 2.1). Dette er gjort for alpindelen av Arctic Center (plan 1515). Nå er det bygge- og friluftsområdene på Finnheia (plan 1879) og i nedre del av alpinanlegget (plan 1875) som skal detaljreguleres.

Plan 1879 innebærer en endring av gjeldende reguleringsplan fra 1988. I gjeldende plan er Finnheiaområdet regulert til byggeområde for hotell- og konferansesenter (byggeområde A) og friluftsområde. I detaljreguleringsplanen blir byggeområdet på 150 mål videreført. I tillegg til hotell ønsker man nå etablert «en samisk attraksjon, et snøhotell og fasiliteter for helårs-aktiviteter». Friluftsområdet på 470 mål søkes omregulert til næringsarealer, turistanlegg og fritidsbebyggelse.

SAMISKE KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

Konflikt med automatisk fredete samiske kulturminner

Byggeområde A i Finnheiaplanen fra 1988 var allerede på det tidspunkt planen ble vedtatt, i konflikt med automatisk fredete samiske kulturminner (vi redegjør nærmere for dette under). Hotellet ble lagt til Finnheia, som er et historisk kjent reindriftssamisk boplassområde. Her ble det lokalisert til et sted som utpeker seg med særlig stor tetthet av kulturminner. Hotellområdet deler plass med boplasslokaliteten ID 35113 (www.askeladden.ra.no), hvor vi foreløpig kjenner

til 4 velbevarte gammetufter på 5-7 m i diameter, i tillegg til andre boplassrelaterte strukturer. Gammetuftene var registrert da planen ble vedtatt og en direkte årsak til at Tromsø museum (som daværende forvaltningsorgan for samiske kulturminner) gikk til innsigelse.

Tiltakshaver Arctic Center ønsker nå å bruke den reindriftssamiske boplasslokaliteten som utgangspunkt for en «samisk attraksjon». I forslag til planprogram er kulturminner ført opp under tema for vurdering i lag med «identitet». Det står at «fortidsminner etter samisk bosetting» skal «restaureres og utvikles» og at dette skal skje i samarbeid med Tromsø museum og Sametinget, samiske organisasjoner og kunstnere. Dette er gamle tanker som vi finner i brev fra tiltakshaver Jarle Lauritsen til Tromsø museum på 1980-tallet (bl.a. brev av 11.04.83). I samme tidsrom fikk tiltakshaver tydelig beskjed fra Tromsø museum om at kulturminnene er automatisk fredet og at en evt. rekonstruksjon av gammer måtte finne sted utenfor kulturminneområdet (brev av 02.07.82, brev av 13.12.84).

Ikke noe sted i plandokumentene vi har fått på høring finner vi opplysninger om at de berørte kulturminnene på Finnheia er automatisk fredete kulturminner. Vi finner grunn til å minne om kulturminnelovens § 3 om forbud mot inngrep i automatisk fredete kulturminner:

Ingen må - uten at det er lovlig etter § 8 - sette i gang tiltak som er egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredet kulturminne eller fremkalle fare for at dette kan skje.

Loven gir de reindriftssamiske kulturminnene på Finnheia et absolutt vern mot at de skal restaureres og «utvikles». Det er Sametinget som forvalter myndigheten til å ivareta dette vernet.

Selv om det ble regulert et byggeområde på Finnheia i 1988-planen, har det hele tiden vært forutsatt at kulturminnene skulle vernes. Det er ikke gitt dispensasjon etter kulturminneloven § 8 fjerde ledd for kulturminner berørt av planen. Dette framgår av stadfestingen av planen i departementet (jf. e-post fra Riksantikvaren v/Kristine Johansen 12.12.2017).

Tiltakshaver har altså verken myndighet eller anledning til å bruke kulturminnene som skissert i planprogrammet. En slik bruk ville forutsette at hvert enkelt kulturminne var dispensasjonsbehandlet etter kulturminneloven § 8 første ledd, og at Sametinget i hvert enkelt tilfelle hadde gitt sin tilslutning til frigivelsen overfor Riksantikvaren som vedtaksmyndighet.

Finnheia – et reindriftssamisk kulturmiljø med høy verneverdi

De reindriftssamiske kulturminnene på Finnheia har nasjonal verneverdi, i egenskap av å være automatisk fredet. De inngår i et større reindriftssamisk kulturmiljø som kulturminneforvaltningen fra første stund i planprosessen har tillagt stor verdi. Tromsø museum sa i sin første uttalelse til planforslaget at man «anser området som så verdifullt ut fra flere verneverdier, basert på både vitenskapelige og allmenne interesser, at det her vil vurderes en områdefredning etter Lov om kulturminne § 21. Det vil skje i samarbeid med Miljøverndepartementet» (brev til Tromsø kommune av 14.03.83). Finnheia representerte en historisk kjent reindriftssamisk boplasslokalitet med stor tetthet av kulturminner og stor variasjonsbredde: «Hele området er i bruk og kan sammenlignes med en landsby med alle sine aktiviteter» (ds).

På denne tiden hadde samiske kulturminner nettopp fått et eget vern i kulturminneloven. Men kulturmiljøer hadde ennå ikke noe formelt vern. Det måtte en områdefredning til for at Tromsø museum skulle få gjennomslag for sine synspunkter rundt verdien av det reindriftssamiske kulturmiljøet på Finnheia. De ansatte ved samisk kulturminnevern ved Tromsø museum hadde spesiell kompetanse innen samisk kulturlandskap. Det er ingenting som tyder på at de fikk gehør for sine synspunkter hos departementet.

I 2002 ble verdien av det reindriftssamiske kulturmiljøet på Finnheia understreket på høyeste politiske nivå i Sametinget, i en henvendelse fra daværende sametingspresident Sven-Roald Nystø til daværende miljøvernminister Børge Brende. Dette var i forbindelse med gjenopptakelsen av planarbeidet på Finnheia, dvs. iverksetting av arbeidet med detaljreguleringsplaner. Den tidligere sametingspresidenten sa at de aktuelle

utbyggingsplanene var «i meget sterk konflikt med samiske interesser generelt og reindriftsinteressene og samiske kulturminneverninteresser spesielt. Generelt dreier det seg om vern av det samiske folks historie og kulturarv. Det er meget viktig at slike verdifulle kulturhistoriske områder blir vernet og ivaretatt for fremtidige generasjoners samer. Jeg vurderer området som svært viktig» (brev av 29.11.2002).

Sitatet under er like gjeldende i dag:

Området hvor utbyggingsplanene inngår – Håkøybotn over Finnheia til Straumsdalen – er et samisk kulturmiljø med stor tidsdybde og høyt potensiale for ikke registrerte kulturminner. Det er i dag registrert til sammen 22 samiske kulturminner som 12 gammetufter, 1 teltboplass, 1 grav, 1 heller, 2 steinsettinger, 1 bakerovn, 1 vaskeplass, 1 gieddi/reingjerde og en sieidi/offerstein. I området går det også gamle ferdsselsveier som binder området sammen. Trekk-/flytteveien fra Rystraumen over Straumseidet og Finnheia og videre nordover går også igjennom dette området. Kulturmiljøet er restene etter sommerboplassen til reindriftssamene fra Könkämä sameby, som brukte området frem til 1922 etter at reinbeitekonvensjonen av 1919 var trådt i kraft. I 1919 bodde det ca. 65 mennesker på sommerboplassen (...). Kulturmiljøet anses å ha særlig stor verdi. Verdien ligger først og fremst i helheten og sammenhengen, og i det mangfold av samiske kulturminner som er representert innenfor området (brev av 29.11.2002).

Kulturminnene på Finnheia har andre og mer varige verdier enn den kommersielle nytteverdien som framgår av forslag til planprogram. Sametingspresidenten nevner i sitt brev identitetsverdi (kulturminnene dokumenterer reindriftssamisk bruk over lang tid), vitenskapelig verdi (kilder til samisk historie) og pedagogisk verdi (tilgjengelighet og nærhet til byen).

Når det gjelder kildeverdien, vil vi påpeke at ingen av kulturminnene er datert. Man antok tidligere at den nedre tidshorizonten for boplassene var 1700-tallet. Dette var basert på skriftlige kilder. Gjennom undersøkelser av reindriftsboplasser og gieddi/reingjerdeplasser i Troms de siste 20 årene har vi fått dateringer tilbake til middelalder. Dette gir en viss indikasjon på tidsdybden for det reindriftssamiske kulturmiljøet på Finnheia.

I planprogrammet er kulturminner nevnt i lag med «identitet», uten at dette er presisert nærmere. Den identiteten sametingspresidenten omtaler, er den kulturelle identiteten som same og reindriftssame. Reindriftssamfunnet har tradisjonelt vært et skriftløst samfunn. I dette samfunnet har kulturminnene vært primærkilder til historien. De er fysiske uttrykk for reindriftssamenes landskapsbruk siden uminnelig tid og har fungert som ankerfester for de muntlige tradisjons-beretningene.

Kulturminnene kan også ha en identitetsverdi for bygdebefolkning i områdene rundt Finnheia. Reindriftssidaen på Finnheia har etter all sannsynlighet hatt såkalte verdderelasjoner (vennskaps- og handelsbånd) til folk i nabobygdene. Dette kunne være samer, men det var ikke alltid slik. Skillet mellom fastboende og flyttsame har for øvrig ikke vært absolutt. Ut fra skriftlige kilder på 17- og 1800-tallet vet vi at det var samer i Håkøybotnområdet som drev helårsdrift med rein i kombinasjon med fiske.

I reindrifta er det noen som har et spesielt forhold til boplassene på Finnheia. Dette er etterkommerne av de siste reindriftssamene som bodde på sommerboplassen på Finnheia. Sommersidaen på Finnheia tilhørte den store gruppen nomadisk reindriftsbefolkning som rundt 1920 mistet sine sommerbeiter i Troms på bakgrunn av reinbeitekonvensjonen av 1919. Kulturminnene på Finnheia er derfor del av en betent politisk historie og tilhører en samisk fortid som kan være smertefull og forenget. Dette tilfører den tiltenkte bruken som reiselivsobjekt en etisk dimensjon.

Manglende medvirkning i planprosessen – Sametinget

Sametinget var ikke adressert da Tromsø kommune i høst sendte det aktuelle planprogrammet for Finnheia på høring. Sametinget måtte selv etterlyse planen. Samiske kulturminner er ikke nevnt under forhold planen skal belyse og avklare. Samiske kulturminner er heller ikke ført opp som tema for konsekvensutredning.

Dette er rett og slett vanskelig å forstå, både ut fra de forutsetninger departementet la til grunn i 1988 og ut fra innsigelsene og de mange uttalelsene som foreligger i denne saken siden

begynnelsen av 1980-tallet. Så sent som i fjor varslet Sametinget innsigelse hvis vi ikke fikk gjennomslag for vårt krav om konsekvensutredning i forbindelse med varslet nyregulering av hyttefelter og kommersielle arealer tilknyttet Arctic Center (brev til tiltakshaver v/Nordic Office of Architecture av 26.10.2016).

Saken har dessuten blitt løftet til rikspolitisk nivå. I det omtalte brevet til miljøvernministeren var den daværende sametingspresidenten i 2002 bekymret over manglende samisk medvirkning i planprosessen og at man ville realisere en plan fra en tid da samiske interesser hadde et mye dårligere vern i lowerket. Presidenten pekte også på at de nye planene innebar en betydelig forverring for samiske kulturminner og reindrift, ved at man nå ville legge til rette for en hytteby med 400 fritidsboliger og helårsdrift av anlegget (brev av 29.12.2002).

Miljøvernminister Børge Brende kommer i sitt svar til sametingspresidenten med en interessant opplysning vedrørende hyttebyen, som nå altså er under konkret planlegging: «Avslutningsvis viser jeg til opplysninger i brev av 14. desember 2002 fra Arctic Center (...) hvor det framgår at det pågående bebyggelsesplanarbeid kun omfatter 1. byggetrinn. I brevet peker Arctic Center på at realiseringen av 1. byggetrinn ikke er avhengig av at resten av prosjektet blir realisert. Dette tiltaket er ifølge utbygger basert på det lokale marked og er ikke avhengig av at hotell, konferansesenter, badeland og lignende blir realisert. Det er heller ikke avhengig av at areal omreguleres og 400 hytter/fritidshus bygges» (brev fra miljøvernminister Børge Brende til sametingspresident Sven-Roald Nystø 18.02.2003).

Under disse forutsetninger ble bebyggelsesplanen for alpinanlegget (plan 1515) vedtatt uten at Sametinget gikk til innsigelse mot tiltaket. I dag framstilles som kjent realiseringen av alpinlandsbyen som en nødvendighet for å kunne finansiere alpinanlegget.

Manglende medvirkning i planprosessen – Tromsø museum på 1980-tallet

Når det gjelder planarbeidet på 1980-tallet, er det vanskelig å se at kulturminneforvaltningen ved Tromsø museum hadde noen reell medvirkning. Dette var før det eksisterte noen egen samisk kulturminneforvaltning. 1980-tallet var en oppbyggingsfase der det samiske kulturminnevernet ble ivaretatt av Samisk-etnografisk avdeling, Tromsø museum. Det fungerte nærmest som en slags «frivillig innsats» av vitenskapelig ansatte innen samisk etnografi og historie, i samarbeid med det øvrige kulturminnevernet ved Tromsø museum (pers.med. Dikka Storm, Tromsø museum).

Etter at Tromsø museum mottok det første planforslaget i 1982, gjorde samisk kulturminnevern en dagsbefaring til Finnheia. Man kjente godt til det reindriftssamiske kulturmiljøet på Rávdnjemuotki/Straumseidet gjennom en rekke historiske og etnografiske kilder, samt lokale informantopplysninger. Befaringen resulterte i en tosidert rapport med summariske beskrivelser av 11 til dels store og velbevarte gammetufter, en samleplass for rein (gieddi), en vaskeplass og en sennegressmyr. Lokalitetene ble avmerket med kryss på kart i målestokk 1:50 000. Man regnet ikke registreringen som fullstendig, men konkluderte med at «området må nok registreres skikkeligere en annen gang, mer nøyaktig» (arkivmateriale Samisk-etnografisk Tromsø museum). Dette ble imidlertid ikke gjort før på 2000-tallet av Sametinget, etter at planen var vedtatt.

Allerede i den første uttalelsen til planforslaget påpekte Tromsø museum at det forelå konflikt mellom det planlagte hotell- og konferansesenteret og automatisk fredete samiske kulturminner (brev til Tromsø kommune av 14.10.83). Da reguleringsplanen for Finnheia ble stadfestet av departementet i 1988, var det imidlertid ikke foretatt noen tilpasninger av byggeområdet ut fra hensynet til kulturminnene. Hotellet er lokalisert der tiltakshaver ønsket det opprinnelig: på toppen av Finnheia.

Byggeområde A er som nevnt et sted med stor konsentrasjon av kulturminner. På et kart-vedlegg i målestokk 1:5 000 til reguleringsplanen fra 1988 er det merket av fire gammetufter i byggeområdet. Plankonsulentene overførte punktene fra Tromsø museums kartskisse i målestokk 1:50 000. Dette ga i seg selv grunnlag for temmelig stor unøyaktighet. Kulturminnene ble til overmål avmerket feil. De ble plassert der hvor Tromsø museum hadde skrevet numrene

til tuftene. Ikke der hvor tuftene var kartfestet (jf. brev fra Tromsø museum til Miljøvern-departementet av 16.01.87).

Plankonsulentene uttalte seg om avstanden mellom kulturminner og byggetomt med stor sikkerhet: «Punktene 3 og 4 ligger omtrent på grenselinjen til område A, som er det egentlige byggeområde. Punktene avstand til den prosjekterte byggetomt er 100-200 m. Ingen påtenkte anlegg vil komme i nærheten av punktene. Punktene 2 og 3 ligger vest for hotelltomten, ca. 100 meter unna og adskilt fra hotellområdet av en steil skrent, som i forhold til punkt 3 er ca. 20 m høy» (notat om samiske kulturminner av 05.09.86, vedlegg til reguleringsplanen for Finnheia).

En enstemmig teknisk etat i Tromsø kommune stilte seg likevel bak at kulturminnene ikke var truet av utbygging. Tromsø museum hadde i sin innsigelse til planen sagt at hotellanlegget måtte flyttes mot nord for å unngå konflikt med de registrerte automatisk fredete kulturminnene (brev av 08.08.86). Dette ble ikke tatt til følge av kommunen. Reguleringsplanen ble vedtatt med det foreslåtte bygge-/hotellområdet, siden man var av den oppfatning at en flytting ville være terrengmessig lite heldig.

Etter resultatløs meklings kommenterte Fylkesmannen situasjonen slik i oversendelsesbrevet til Miljøverndepartementet: «Fylkesmannen oppfatter interessekonflikten mellom sektor-myndighetene og den vedtatte planen for å være av meget vesentlig omfang. Museets krav til endring av planen er helt klart, men dets interesser antas å kunne vært ivaretatt med noe større imøtekommenhet fra planmyndighetens side, ettersom det kun kreves visse justeringer av planen. Når det ikke har kommet til noen løsning, synes dette å være en følge av manglende initiativ fra kommunens side. Likeledes synes kommunen i liten grad å ha fungert som selvstendig planmyndighet, men har i hovedsak fremmet og vedtatt det planforslaget initiativtakeren bak prosjektet har latt utarbeide» (brev av 10.03.87).

Tromsø museum gjorde i et eget brev Miljøverndepartementet oppmerksom på at kulturminnekartet til Finnheiaplanen var feil. I realiteten lå kulturminnene langt inne i byggeområde A, og ikke i randsonen slik det framgikk av planen (brev av 16.01.87). Dette ser ikke ut til å ha blitt fulgt opp av Miljøverndepartementet. Departementet bidro etter Sametingets syn heller ikke til noen egentlig løsning på innsigelsen. Man føyde til at byggeområde A skulle ha et spesialområde for samiske kulturminner, men byggeområdet skulle fremdeles bestå av: «hotell med tilhørende restaurant- og selskapslokaler, lokaler for kurs- og konferansevirksomhet, aktivitetsanlegg, lokaler for kulturelle formål og tilhørende økonomi- og tekniske rom.» Dette i tillegg til parkeringsplasser (stadfestet reguleringsplan av 02.02.88).

§ 9-undersøkelser etter kulturminneloven

Da reguleringsplanen for Finnheia ble stadfestet av departementet, var det altså kun foretatt summariske undersøkelser av de samiske kulturminnene i området. Man hadde gjort en dagsbefaring og fått krysset av de mest synlige kulturminnene på kart i størrelsesorden 1:50 000. Disse undersøkelsene innfrir på ingen måte kravet til § 9-undersøkelser etter kulturminneloven.

I 2000 gjorde Sametinget befaringer i området i forbindelse med 132 KV kraftlinja mellom Kvitfjell og Håkøybotn. Det er disse registreringene som ligger i Askeladden (www.asketadden.ra.no). Gammetuftene Tromsø Museum registrerte i 1982 er med. I tillegg har Sametinget registrert andre reindriftssamiske kulturminner på Finnheia, slik som teltboplasser, hellere og ulike steinstrukturer. De nyregistrerte kulturminnene ligger både for seg og i tilknytning til gammetuftene.

Også på dette tidspunkt var kartfestingen svært upresis. Man merket av kulturminnene som punkt eller flater (områder med flere kulturminner) på ØK-kart. Samtlige kulturminner som ble registrert av Tromsø Museum i 1982 og Sametinget i 2000 mangler presis kartfesting og oppmåling. Et punkt i Askeladden kan stå for en gammetuft i størrelsesorden 7 m i diameter og en flate kan representere opptil flere store tufter i lag med øvrige kulturminner. Kulturminne-dataene er altså ikke av en slik kvalitet at de kan brukes som grunnlag for dagens planarbeid. Kontrollregistrering med nøyaktig innmåling og kartfesting av kulturminnene med dagens metoder er derfor nødvendig.

Det er dessuten potensiale for å finne kulturminner som ikke tidligere har vært registrert på Finnheia og som kan bli berørt av den planlagte utbyggingen. Området har bare vært delvis undersøkt. Man kan også regne med å finne ytterligere kulturminner med nye registreringsmetoder. Samleplasser for rein er en kulturminnetype som trolig er underrepresentert i det arkeologiske materialet vi så langt har fra Finnheia. Skogforvalter Agnar Barth, som i 1915 omtalte Rávdnjemuotki/Straumseidet som "Lappernes ældste opholdssted på Kvalø", skrev at samene her hadde hatt "store, sammenhengende strækninger med talrike samlingsgjærder". I tilknytning til gammeboplassene på Finnheia skal det ha vært "1 endnu brukt samlingsgjærde med fanggjærde, 1 endnu staaende men nedlagt gjærde og en gjærdetomt med materialrester" (A. Barth 1915: *De svenske flytlappers skogødelæggelser i Tromsø Amt*). Barth nevner forøvrig også at reindriftssamene hadde geiter. Fjøsammetufter er det foreløpig lite av i materialet.

MERKNADER VEDRØRENDE SAMISKE KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

1. Reguleringsplanen fra 1988 er ikke avklart i forhold til kulturminner. Den er ikke bare mangelfull når det gjelder kulturminnene. Den inneholder faktiske feil av vesentlig betydning for planen. Planen innebærer direkte konflikt mellom byggeområder og automatisk fredete samiske kulturminner. Kulturminnene inngår i et samlet reindriftssamisk kulturmiljø med høy verneverdi. Denne konflikten kan ikke løses gjennom hensynssoner på detaljreguleringsnivå. Den krever at Tromsø kommune utarbeider en helt ny plan for Finnheia, til erstatning for reguleringsplanen fra 1988.
2. Detaljreguleringsplanen innebærer en betydelig opptrapping av konflikten ved at hele planområdet nå blir utbygd, og at det blir lagt til rette for betydelig mer aktivitet i området. Sametinget understreker at dette gir grunnlag for innsigelse til planen. Sametinget advarte på det sterkeste mot hytteplanene allerede i 2002, på høyeste politiske nivå. Når Sametinget ikke gikk til innsigelse mot bebyggelsesplanen for alpinanlegget, skyldtes dette at tiltaket ble framstilt som uavhengig av realiseringen av hyttebyen. Saken hadde stilt seg annerledes om Tromsø kommune på den tiden hadde utarbeidet en samlet plan for det som i realiteten viser seg å være utbygging av et samlet alpinanlegg.
3. Alpinlandsbyen antas å få store negative konsekvenser for det rike reindriftssamiske kulturmiljøet og de automatisk fredete samiske kulturminnene på Finnheia. Tiltaket må konsekvensutredes i forhold til samiske kulturminner og kulturmiljø. Konsekvensutredningen må innbefatte det tidligere regulerte byggeområde A og tidligere regulerte byggeformål (hotell- og konferansesenter). Byggeområdet er i direkte konflikt med kulturminner og har aldri tidligere blitt konsekvensutredet i forhold til kulturminner.

I planprogrammet står det følgende om 0-alternativet for konsekvensutredningene: «Dette alternativet vil vurdere konsekvensene om planområdet som er varslet i denne planen ikke bebygges. Alternativet vil således belyse konsekvensene ved kun å bygge et frittstående alpinanlegg med tilhørende hotellområde».

Sametinget mener 0-alternativet må ta utgangspunkt i den faktiske situasjonen i dag når det gjelder kulturminnene. Den nåværende miljøtilstanden (jf. § 20 i Forskrift om konsekvensutredninger av 01.07.2017) er at kulturminnene ligger i et område som er tilnærmet fritt for inngrep. Byggetiltakene hjemlet i gjeldende reguleringsplan er etter en periode på 30 år ennå ikke realisert og vil ikke bli realisert i den form de var tenkt.

Konsekvensutredningen må omfatte vurdering av den samlede belastningen for kulturminnene i området som følge av planlagte og iverksatte tiltak, deriblant alpinanlegget (jf. § 21 i Forskrift om konsekvensutredninger).

Konsekvensutredningen må vurdere konsekvenser for kulturminner i planområdet så vel som konsekvenser for kulturminner i influensområdet for tiltaket.

Konsekvensutredningen må samordnes med § 9-undersøkelsene etter kulturminneloven og baseres på resultatene av feltarbeidet (jf. forskriftens § 17 om innhenting av data hvis det mangler informasjon om viktige forhold).

Til oppdraget med konsekvensutredning må man benytte utreder med god kompetanse i samisk arkeologi, slik som for eksempel NIKU.

4. Det må gjøres § 9-undersøkelser etter kulturminneloven i form av arkeologisk feltarbeid og kulturhistoriske undersøkelser (kildestudier og intervju). Dette vil bli varslet i forbindelse med planoppstart og vil bli utført feltsesongen 2018 hvis betalingsaksept foreligger. Alpinlandsbyen er et større privat tiltak som utløser betalingsplikt etter kulturminneloven § 10.

MERKNADER VEDRØRENDE REINDRIFT

Sametinget minner om at det samiske natur- og kulturgrunnlaget skal sikres i planleggingen, jf. plan og -bygningsloven § 3-1, bokstav c. Vi merker oss at reindrift kun er tema for vurdering i planprogrammet for detaljreguleringsplanen. Det foreligger eldre godkjente planer for alpinområdet av betydelig omfang. Den nye planen vil medføre økt forstyrrelse av sentrale områder for reinbeitedistrikt Kvaløya. Distriktet er allerede berørt av store utbyggingsprosjekter som Rødfjell og Kvittfjell vindkraftverk. I tillegg vil andre utbygginger som er regulert eller varslet i dette bynære området ha betydning for om distriktet fortsatt kan ha en regningssvarende drift (jf. Fylkesmannens uttalelse av 04.12.2017). Sametinget mener reindriften blir vesentlig berørt av alpinlandsbyen og at dette utløser krav om konsekvensutredning (jf. Forskrift om konsekvensutredninger av 01.07.2017 §10 bokstav b).

Sametinget kan ikke akseptere tiltak av denne størrelsesorden uten en samlet og helhetlig planlegging. Vi viser her til vår uttalelse til plan 1875 av 26.10.2016 der vi understreker behovet for en helhetlig konsekvensutredning for reindrift. Vi viser også til daværende sametingspresident Sven-Roald Nystøs brev til daværende miljøvernminister Børge Brende i 2002 (brev av 29.11.2002.). Presidenten understreker her at planene for Arctic Center er i konflikt med samiske reindriftsinteresser og at det er viktig at man sikrer mulighetene for fortsatt drift, jf. Grunnloven § 110 a og folkerettslige bestemmelser (bl.a. FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 1966 artikkel 27). Vi viser også til at lowerket er endret med tanke på krav til konsekvensutredning siden den første planen for alpinanlegget ble utarbeidet på 1980-tallet. Dette styrker argumentet om å gjøre en konsekvensutredning for reindrift for hele alpinanlegget.

Det bør utredes i hvilken grad det fortsatt vil være regningssvarende drift for distriktet om hele, deler av eller om Arctic Center ikke realiseres.

Sametinget viser til Forskrift om konsekvensutredninger av 01.07.2017 §21: «Samlede virkninger av planen eller tiltaket sett i lys av allerede gjennomførte, vedtatte eller godkjente planer eller tiltak i influensområdet skal også vurderes. Der hvor reindriftsinteresser blir berørt, skal de samlede virkningene av planer og tiltak innenfor det aktuelle reinbeitedistriktet vurderes». Vi forventer derfor at dette blir vektlagt.

Reindriften på Kvaløya er en sentral identitetsbærer for samisk kultur og språk i området. I forarbeidene til forskriften framgår det at konsekvensutredninger for reindrift skal identifisere belastninger for distriktet på siidanivå. Sametinget har vært i kontakt med den siidaen i Kvaløya reinbeitedistrikt som i dag benytter den sørlige delen av Kvaløya og Finnheiaområdet. Siidaen uttrykker bekymring over at de har mottatt lite informasjon i forbindelse med planarbeidet. Sametinget oppfordrer kommunen om å være i tett dialog med siidaen. Vi forventer at den berørte siidaen får en reell mulighet til å bidra i arbeidet med konsekvensutredningen. Vi forventer videre at de gis anledning til informert samtykke i avgjørelser som angår deres drift og at det ev. utformes avbøtende tiltak i samarbeid med siidaen om det skulle være enighet om dette.

Sametinget er kjent med at det tilbake i tid skal være inngått en avtale mellom Kvaløya reinbeitedistrikt og tiltakshaverne bak alpinanlegget. Til dette vil vi kommentere at utbyggingen av Arctic Center er en plansak som skal besluttet ut fra dagens lowerk og forskrifter. Dette innebærer at konsekvenser på siidanivå skal vurderes og vektlegges.

I utredningsarbeidet er det viktig at utreder benytter seg av en institusjon/konsulent med nødvendig faglig og kulturell kompetanse i reindrift. Om en slik kompetanse ikke benyttes, og Sametinget avdekker at utredningsprogrammet ikke er fulgt opp på vesentlige punkter, vil Sametinget om nødvendig be om tilleggsutredninger.

Dersom konsekvensene for reindriften ikke blir tilstrekkelig utredet, kan det være aktuelt for Sametinget å reise innsigelse til planen. Vi kan også reise innsigelse til planen om det viser seg at den planlagte utbyggingen får vesentlige konsekvenser for reindriften eller bidrar til at reinbeitedistriktet eller siidaen ikke kan fortsette å drive en bærekraftig drift.

Vi gjør til sist oppmerksom på at denne uttalelsen kun gjelder Sametinget o samiske kulturminner, og viser til egen uttalelse fra Troms fylkeskommune

Dearwuođaguin/Med hilsen

Andreas Stångberg
Fágajođiheadji /Fagleder

Stine B. Sveen
seniorráđdeaddi/seniorrådgiver

*Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga./
Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.*

Hovedmottaker:

Tromsø kommune Postboks 6900 9299 TROMSØ

Kopiiija / Kopi til:

Arctic Center AS				
Fylkesmannen i Troms Romssa Fylkkamánni	Miljøvern avdelingen	9291	TROMSØ	
Riksantikvaren	Postboks 8196 Dep.	0034	OSLO	
Romssa fylkkasuohkan - Troms fylkeskommune	Strandveien 13	9007	Tromsø	
Tromsø Museum	Universitetsmuseet	9037	TROMSØ	

Mielddus/Vedlegg

Brev fra Sametingsrådet til MD 29.11.2002
Brev fra Miljøverndepartementet av 18.02.2003
Stadfesting plan departementet brev datert 02.02.1988
Uttalelse Tromsø Museum til MD 16.01.1987
Brev fra Fylkesmannen til MD 10.03.1987
Reguleringsplan for Finnheia 09.09.1986
Uttalelse Tromsø Museum 08.08.1986
Uttalelse Tromsø Museum 14.03.1986
Uttalelse Tromsø Museum 10.04.1985
Uttalelse Tromsø Museum tiltakshaver 13.12.1984
Brev fra tiltakshaver til TMU vedr kulturminner - 11.04.1983
Uttalelse Tromsø Museum 14.03.1983
Uttalelse Tromsø Museum 14.03.1983 - kartvedlegg
Brev fra Tromsø Museum til tiltakshaver 02.07.1982